

Написане лишається

УДК 821.161.2-6.09

ЛИСТУВАННЯ ЮРІЯ ЛАВРІНЕНКА З ЮРІЄМ ШЕРЕХОМ У 1945 –1949 РОКАХ*

Публікація вміщує листування між Ю. Лавріненом та Ю. Шерехом під час їхнього перебування в Західній Європі (Німеччина, Австрія, 1945 – 1949). Подано останню частину листів 1948 р., які зберігаються в Музеї-Архіві УВАН у Нью-Йорку. Листи показують, як в активному діалозі з приятелями та однодумцями народжувалася більшість критичних матеріалів, що потім друкувалися в “Арці”, “Українських вістях”, “Українській трибуні” тощо. Зокрема, це стосується публіцистичної збірки Ю. Шереха “Думки проти течії”, його рецензії на “Повість про Харків” Л. Лимана, публіцистичних виступів Ю. Лавріненка.

Ключові слова: критик, стаття, рецензія, МУР.

Correspondence between Yuriy Lavrinenko and Yuriy Sherekh, 1945-1949 (edited and commented by Tetiana Shestopalova and Oleksandr Brayko)

The publication contains a part of the correspondence between Yu. Lavrinenko and Yu. Sherekh during their stay in Western Europe (Germany, Austria, 1945–1949). It introduces the last set of letters written in 1948 which are stored in the archives of the UVAN (Ukrainian Free Academy of Sciences) in New York. The correspondence illustrates the emergence of most of the critiques later published in “Arch” (“Arka”), “Ukrainian News” (“Ukrayinski Visti”), “Ukrainian Tribune” (“Ukrayinska Trybuna”) and other periodicals out of the dialogue with friends and like-minded persons. This concerns primarily Yu. Sherekh’s collection of journalism “Thoughts Against the Grain”, his review on L. Liman’s “A Story about Kharkiv” and Yu. Lavrinenko’s journalistic texts.

Key words: literary critic, article, review, “MUR” (“Ukrainian Artistic Movement”).

№609

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 27.7.48

Дорогий Ю-Ане!

Дуже дякую за цитати (Вони не зовсім те, що мені треба, мені б хотілося про зв’язок Харкова з молодістю, про його розгін у майбутнє. Але я вже так хотів кінчити ту статтю¹, що використав ці цитати, доповнив їх Тичиною і вже переддрукову статтю), за газети (деякі аж у двох примірниках), і “Сучасника” (у ньому є добрі речі, але він не зовсім, по-моєму, віддиференціювався від газети і часом трошки журналістично-магазинистий – це не “реванш” за “Арку”, а моє щире умненіє). З гонораром почекаати до середини серпня я можу, а Марцюкові я вже сказав про Вашу згоду про друк мене, і він має Вам написати (але ж це досить солідна – розміром! – книжка, добрих 8-9 друк[ованих] аркушів². Чи подужаєте?). Але, голубчику, де ж це бувало, щоб дефіцит газети надолужувати книжками? Так Ви газету не витягнете, а шкода, бо після реформи вона стає чи не найкращою в нас (Це, звісно, комплімент сумнівний, але все таки комплімент). Чому б Вам не поставити ціну якщо не 30, то хоч 25 пфенігів? Думаєте, що від цього скоротився б збут? Я не думаю. Мої російські статті... Такі речі треба було б науковими працями обґрунтовувати, а не газетними статтями. Але нема змоги, а може[,]

¹ Ідеться про рецензію на “Повість про Харків” Л. Лимана.

² Ідеться про збірку публіцистичних виступів Ю.Шереха “Думки проти течії” (В-во “Україна”, 1949 [На внутрішній титульній сторінці зазначено 1948 р. як рік видання]), куди входив уже згадуваний триптих “Над озером. Баварія”.

досить волі, щоб примусити себе на все плюнути і за такі справи засісти. А так це все те саме: журналізм у розумінні Шпенглера, себто все[-]таки свинство, в якому ми всі потопаємо, але залюбки бабраємося і вдоволені. Щодо міністрів, то Бог з ними. Може, це не патріотично, але по-моєму[,] це просто комедія, і я в тому участі брати не хочу ні за яку ціну. Чи не краще було б просто утворити спільне бюро для виступів перед чужинцями, та й годі. Ах, взагалі мені б хотілося написати “громку” статтю про фікції в еміграційному житті, але, звичайно, її ніхто не надрукує. А фікції кругом: від міністрів і партій до тижнів української культури і сесій НТШ і УВАНу.

Маю тепер до Вас дві пропозиції, але спершу мушу змінити тон і вилятися. Я рішучо не погоджуюся з тим, щоб мені що-небудь викреслювали без моєї згоди. Повірте, що я вже вийшов з того віку. Я зовсім не обстоюю кожну букву своїх статей, але коли редакція вважає, що щось треба викреслити, то треба затримати статтю, написати мені, в чому справа, і коли вона справді така, то я, само собою, погоджуюся. Конкретно йдеться про двоє місць в статті (другій) Юрського, з яких одне особисто для мене було центральне в статті: пропозиція, щоб НТШ видало збірник про Дін, поскільки воно організовує наукову тематику. Одне слово, на майбутнє, хочу умовитися так, щоб мої статті або друкували, як є, або повертали мені, або скорочували за моєю згодою. (Це, звісно, не стосується до “Маленької людини”, де моя згода була. Ага, спасибі за похвалу цій статті: я маю на увазі позначку, що вона дискусійна. Ви самі писали, що це безпосередня ознака доброї статті!). Тепер про мої пропозиції для УВ. Пересилаю Вам невеличку рецензію на “Моритурі”¹. Розумію, що Вам може бути незручно друкувати її (хоч би й порядком обговорення), а тому зовсім не буду в претенсії, якщо Ви мені її повернете. Але, з другого боку, мені не хотілося б друкувати її в інших газетах, бо тоді це набрало б зовсім іншого резонансу. Тим часом, может[е] повірити, що цей виступ продиктований чим завгодно, тільки не партійними міркуваннями. Друга пропозиція: мені хотілося б написати статтю проти тії Галамаєвої², що у Вас була: замість проповіді гетта проповідь зв'язку з німцями і експлуатації їх (Сам я це здійснюю: моєї німецької книжечки віддав останню коректу, а мою статтю про зародження віри в сучасній людині прийнято до друку в “Гайстіге вельт” – це німецький варіант тієї, що йде в “Трибуні” минулої і наступної неділі³). Зрозуміло, що нападати на Галамая я не стану, а подам це як директиви і доповнення. Отже, таку статтю вишлю на Вашу першу вимогу. Я думаю, що це було б потрібно.

Ви питаєте про стан моїх фінансів. Він був би може й кращий за Ваш, бо я маю одержаних після реформи коло 160 марок. Але вся біда в тому, що мушу платити за кімнату 80. Шукаю весь час дешевшої кімнати, але нічого поки що не знайшов. Це мене ріже. На самі харчі вистачило б цілком, навіть можна було б коли не коли до театру піти. А так усе іде на тую німкеню і ще й не вистачає. Ну, та чорт з нею.

Ага: дуже мені хотілося б прочитати свою статтю про підсоветську молодь і четвертий Харків Вам і ще двом-трьом особам. Поскільки ті особи в Мюнхені, то час залежить цілком від Вас. Якщо матимете охоту і пару годин по дорозі до Ульму, то напишіть мені, коли будете їхати – день і годину, на яку я міг би скликати гостей. Тоді, до речі, якщо вона Вам сподобається, можна буде написати колективного листа до Лимана, щоб він дозволив умістити її в “Сучаснику” (бо не маю я великої надії, що тепер він видасть свою “Повість про Харків” окремою книжкою). Якщо це буде під вечір, то можна у мене й переночувати. Але про це напишіть зразу, щоб я міг людей попередити.

Кост[ецькому] я пишу в справі влаштування мене відпочити в Міттенвальді. Якби Ви могли допомогти, то поінформуйтеся в нього і допоможіть.

¹ Ідеться про драматичну повість “Моритурі” І. Багряного.

² Галамай Степан – діяч українського визвольного руху, юрист, публіцист.

³ У газеті “Українська трибуна” в цей час друкувалися статті Ю. Шереха “Про християнство і про правду й фальш у мистецтві” (Ч. 44) та “Про віру двох поколінь, про Рідза і про Осьмачку” (Ч. 46).

А ще прошу [так у рукопису. – Т.Ш.] Вас передати йому долучений до цього лист. Ага, Ви ще просите зауважень про УВ. Я вже сказав Вам, що газета виходить на перше місце. З мовою й коректою негарзд, але де краще? Загальні мої побажання до типу нашої газети я висловив у своїй статті в останньому “Часі”. Отже, там Ви побачите, що цьому ідеалові найбільше відповідають УВ, побачите і в чому вони не відповідають. Це щодо типу. Якщо ж говорити про напрям, то він загалом мені симпатичний. Все-таки східн[я]кізм у статтях Гришка¹ здається мені де-не-де перебільшеним. Не треба недооцінювати ролі галичан як каталізатора (Звичайно, коли реакція відбудеться, каталізатор іде геть, але якийсь час він дуже корисний)... Ваша підсумкова стаття прекрасна. Дуже добре використали Ви там одну грань проблеми “Україна і світ”. Але було б добре, якби газета систематично розгортала всі грані цієї проблеми. Статті типу Галамаєвої прямо суперечать такій поставі. Дотепне Котовичеве каяття старого емігранта на мотив “Нині отпущаєши”... Не гарзд з нарисом і фейлетоном, але я знаю, як неможливо тут щось зробити. Короткі кореспонденції, які Ви плекаєте, почасти це надолужують. Ну, пора кінчати. Як там малі? Чи зовсім минули хвороби? Вітаємо М[арію] Д[анилівну].
Ваш ЮШ

№563

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

2.8.1948

Mittenwald

Дорогий Юве!

Приємно дістати від Вас листа, навіть тоді, коли Ви за щось ганите. Але спершу про справи:

1) останнього місяця справи видавничі так погіршилися, що напевно чи зможе наша друкарня набрати Вашу книжку. Моя “На іспиті Великої Революції” лежить уже півроку в матрицях і я не маю надії, що вона взагалі побачить світ. Бо ми не маємо грошей і доброго комерційно-організаційного ума. Тепер ми скоротили німецьких складачів – і лишилося рівно стільки – скільки треба для газети. А найняти лінотипіста збоку, то Марцюкові для цього не треба такого посередника, як ми – недостатньо. NB: Якби Марцюк послухав мене та Ів. Павл.², і був кілька місяців тому прийшов у наше В[идавницт]во “править і княжіті”, то з таким організатором і комерсантом ми могли б весело дивитись в майбутнє, то вийшли б давно і Ваші есеї, і другий “Сучасник”, і Ігорів³ Хорс-газета, і не стояли б в “У.В.” (газета) перед великим знаком запитання. Але... Друге NB: Марцюк – типовий малахій⁴ угавеєрівський⁵, або ж, може, й гірше; може, він типовий галицький лжеамбітний політичний отаманчик попри всі його концерти і скромно та ласкаво усміхнені очі. Він був щодо нас з Вами в справі “Україна і світ” надзвичайно нещирий. І тепер не може, кажуть, мені простити, що я не дав загнати УРДП до УГВР.

2. Ваша стаття про Багрянного вже сьогодні послана до редакції. Ризикую пустити її без жадних приміток, бо згоден на всі 100%, бо влучно і дотепно сказано. Чи розсердиться за це Іван Павлович? Мені шкода з ним сваритися, але ж саме тому, що шкода його – треба йому правду казати в очі. Я наказав Кубрикові (А. Ромашко) – моєму замісникові – друкувати без жадних змін. Шкода, що не мав часу Ів[анові] Павл[овичу] показати.

¹ Гришко Василь (1914 – р. см. невід.) – український письменник, публіцист, редактор, політичний діяч, учасник підпілля ОУН у роки німецької окупації. У 1945 – 1949 рр. перебував у таборах для переміщених осіб у Карлсфельді та Міттенвальді. 1948 р. вступив до Української революційно-демократичної партії, очолюваної І. Багряним. Відтоді став активно виступати в еміграційній пресі як публіцист.

² І. П. Багрянний.

³ Ігор Костецький, один із редакторів альманаху “Хорс”.

⁴ Натяк на героя драми М. Куліша “Народний Малахій”

⁵ УГВР – Українська головна визвольна рада (див. коментар до листа №551 від 26.XI.1947 р. // Слово і Час. – 2012. – №10).

3. “Доповнення-заперечення” Галамая пишуть як найскоріше і то так само в формі передової (Ваших 2 максимум 2½-3 ст.). Нам бракує передових статей. Не забудьте, що на цю тему ми мали передову П. Котовича “Між асиміляцією і гетто” – наскрізь інспіровану і продиктовану мною. Котович дав їй свій запах, але передова добра і змістовна. Це велика практична для нас проблема – і Вам дуже зруки вивершити її як слід. Будь-ласка, не відкладайте і “з місця” пишуть і шліть просто на ім’я Wasyl Kubryk, New-Ulm і т.д.

4. Щодо “маленької людини” – то в розумній газеті мусять бути розумні не тільки “дискусійні”, а й “недискусійні” статті. Ergo – Ваша стаття позначена приміткою “дискусійна” – тому що вона розумна і в розумній газеті. А про решту – то ми з Вами в попередніх листах домовились. Чи мушу жартівливу репліку Вашу зрозуміти як осуд мого бажання надати газеті виразного обличчя? Я певен, що при ближчому контакті і спільному обговоренні (усному) всіх отаких і всіляких справ ми б з Вами не могли мати прикрих розходжень чи будь-яких “квасових” непорозумінь. А що до розумності газети (“У.В.”), то все це жарти і все в лапках. Газета й на 10% не наближається до того ідеалу, який стоїть, мов живий, перед моїми очима.

5. Ваш приїзд на відпочинок до Мітенвальду – прекрасна ідея. Виконати її можна ще цього тижня. Тільки треба діяти блискавично, поки тут добра погода. Ми з Чолганом¹ домовилися покласти Вас у шпиталь, де дуже добре харчування і звідкіля Ви можете ходити і в гори і поза гори. Якби сталося так, що Дужий (комендант) відмовить дати Ecsenkarte² на пару тижнів (а він не відмовиться і завтра я з ним про це говоритиму), то й тоді ми вже знаємо, де і яку саме Ecsenkarte Вам узяти. Чолган був у мене 5 хвилин тому і ручився (якщо на мене не покладається). Я їду через сім днів (у понеділок) на тиждень до Ульму. Хотілося б, щоб Ви, одержавши цього листа в середу, – в четвер уже виїхали, або в п’ятницю зранку, з тим, щоб у п’ятницю до 5-ої години залагодити вже все, і щоб у суботу та неділю я зміг уже з Вами шпацирувати.

А як приїдете і в суботу – то теж добре, бо могли б у мене дві ночі переночувати, а в понеділок уже перебралися б до шпиталю. Отже, будьте мужчиною та зробіть скоре та мудре рішення.

Думаю, що Варвара Володимирівна³ Вас пустить і без довгих психологічних обґрунтувань.

Не забудьте захопити з собою Ваші есеї і статті.

Начебто написано усе, що має на увазі. Завтра вранці посилаю цього листа, то може ще щось “взбрєде на ум”. Ага, хотів покритикувати Ваш нігілізм щодо [Української] Нац[іональної] Ради. Голова МУР-у мусив би розуміти мурівську ідею на політичному терені. А щодо “міністрів” – то ми з Вами одної думки. Вважаю тільки, що перед вибором – чистити французькі срачі а чи йти в емігр[аційні] міністри – можна завагатися.

Марія Дан[илівна] і чада вітають Вас з Мамою і чекають Вас у гості.

Ваш Юан

Лист без номера, з приватного родинного архіву Л.Лаверіненко

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

4.8.48

Дорогий Юане!

Дякую за листа. Дуже цікавий на реакцію І[вана] П[авловича]. “Галамаяду” зможу вислати тільки в суботу, бо машинка в ремонті і повернеться тільки в п’ятницю вранці, а посилати рукописи не ризикую до жодної газети: і з машинопису роблять купу помилок.

¹ Глафiон Чолган (1918–2004) – письменник-драматург, комедіограф, що співпрацював з Театром-Студією Й. Гiрняка та О.Добровольської, мешкав у Мітенвальдському таборі разом із Ю. Лавріненком.

² Картка на харчування, що видавалася мешканцям ДіПі-таборів.

³ Мати Ю. Шевельова.

Щодо мого приїзду: на жаль, не можу виїхати раніш від понеділка. І крім того, я б хотів їхати тільки на влаштоване, бо давніше я міг би сказати “як наше не в лад, то ми з своїм назад” – і додому, а тепер я вдруге не зможу виїхати, то ж треба спершу сім раз одміряти. Тому чекаю дальших відомостей від Вас і І[горя] К[остецького] (А погоди і так уже нема!). Якщо від Вас не буде наказу виїхати в понеділок, то цей день сидітиму дома – коли митимете змогу, заїдьте хоч між поїздами.

А Ви вже засвоїли всередакторський звичай: не відповідати в листах на те, що Вам не відповідає! Славно, як кажуть брати.

Мама і я вітаємо М[арію] Д[анилівну] і малих.

Ваш ЮШ.

№564

Ю. Лаверіненко – до Ю. Шереха:

7.8.1948 Мітенвальд

Дорогий Юве!

Перечитав Вашу листівку і попереднього листа ще й ще раз – і ніяк не догадаюся: на що я Вам не відповів за “всередакторським” звичаєм. Єдине – це хіба щодо викреслення про Дін у Вашій статті. Повірте, що я цього не робив і наказував Полтаві не міняти у Вашій статті ані йоти. Думаю, що це сталося в друкарні під час верстки. Тим часом, наші складачі, а ще більше метранпажі “ненароком” децю випускають, особливо коли не влазить у шпальту пару рядків. Це жах, але я один раз впіймав їх на цьому. В усякім разі – щиро прошу вибачити. А взагалі, то дуже прошу пробачити цей аж ніяк ненавмисний редакції гріх. Це страшно досадні речі.

Так от що: негайно збирайте свою валізочку чи течку і виїжджайте до нас. Комендант, звісно, зразу ж дав згоду – і все буде швидко залагоджене. Захопіть побільше своїх рукописів і нотаток. Я жадний на кожну Вашу думку й слово і взагалі на Вас!!!

А як маєте щось із підсоветського друкованого слова, щось цікаве нім. мовою чи рос. чи укр. чи польською – привезіть, потрудіться. Я проєктую бути в Мітенвальді весь час Вашого перебування. За винятком хіба перших трьох днів наступного тижня, бо хочу зїздити до Ульму, відвезти і утвердити на цей час Кошелівця на своє місце. Отже, як не застанете мене в понеділок – не лякайтеся – тут Вас прийме на свої руки з одного боку Іларіон Чолган, а з другого [Закінчення листа відсутнє. – Т.Ш.].

№565

Ю. Лаверіненко – до Ю. Шереха:

17.9.1948

Дорогий Тезко!

На жаль, не можу заїхати, бо везу з собою незакритий кошик винограду для дітей, який певно не приймуть до схову (та й небезпечно). За Вашу статтю й нотатку нарахував Вам 15 м[арок].

Чи Ви одержали що після Мітенвальду? Я нажимав. Останньо зробив цілий скандал “вообче” – по всіх пунктах був надав заяву про вихід і т.д. Ніби перелякались і повернули голоблі на 180°. Певен, що гроші Вам висилатимуть, бо становище газети кращає – і в цьому місяці надіємось бути бездефіцитними.

Отже, пишіть, що миліше Вашій душі.

Чекаю од Вас листа у Мітенвальді – бо я там буду до наступного понеділка.

Лист без номера, з приватного родинного архіву Л.Лавріненко

Ю.Шерех – до Ю.Лавріненка:

21.9.1948

Любий Друже!

Листівку Вашу одержав. Грошей, самозрозуміло, ні. Пересилаю Вам довжелезну статтю – на шість продовжень¹. Прочитайте її і якщо знайдете занадто гострі кути, то напишіть або найкраще зайдіть по дорозі до Ульму.

Це, мабуть, стаття остання. При всій моїй любові до нашої преси мушу з чого-небудь жити. Тепер підвертається нагода влаштуватися нічним диспетчером в автогаражі ІРО². Якщо пощастить, буду вночі працювати, а вдень спати, і нікого не дратуватиму своїми писаннями і матиму з чого жити.

Ага, Малярові³ чи Підгайному⁴ я, звичайно, не писатиму. Я мав справу з Вами, а не з ними.

Був у мене Подоляк⁵ і читав дуже цікаву статтю Троцького 1938 року про Україну. Троцькістом я не став, але стаття справді дуже цікава⁶.

Самчук уже поїхав, прислав зворушливого жалібною листа з Бремену. Але 40 марок, що мені винен, не повернув і не згадує. Воно, конечно, почуття річ хороша.

Що Ви думаєте про можливості поживити як-небудь тепер працю МУРу?

У “Вістях” в останніх числах щось запахло трохи старим духом – додивничівським⁷.

¹ Цикл “Рахунок Європі” був надрукований у газеті “Українські вісті” в жовтневих числах 1948 р.

² Кириличне написання “IRO” (International Refugee Organization) – Міжнародна організація біженців, заснована ООН в 1947 р. задля підтримки й перенаправлення людей, що опинилися під час і після II Світової війни в ДіПі-таборах Європи, до нових країн на постійне помешкання або здійснення репатріації.

³ Маляр Павло – громадський і політичний діяч, члн УРДП в еміграції.

⁴ Підгайний Семен (1907 – 1965) – історик, археограф, член-співзасновник УРДП в еміграції.

⁵ Псевдонім Г. Костиюка.

⁶ Статті Л. Троцького про Україну, датованої 1938 р., розшукати не вдалося. Вірогідно, ідеться про одну з нижче згаданих публікацій (або всі три виступи) того ж автора: “Про українське питання” (Бюлетень опозиції (большевиків-ленинцев). – 1939. – № 77-78. – Май-июнь-июль); “Незалежність України і сектантська плутанина” (Там само. – 1939. – № 79-80. – Август-сентябрь-октябрь); “Демократичні кріпосники і незалежність України” (Там само. – 1939. – № 79-80). (Тексти доступні в електронному вигляді за гіперпосиланням: <http://www.magister.msk.ru/library/trotsky/trotm235.htm>).

У першій статті Троцький критикує політику Сталіна й Гітлера щодо України й висуває “гасло, яке відповідає новому становищу”: “Єдина вільна й незалежна робітничо-селянська Україна”. У другій статті авторська позиція неоднозначна: “Видокремлення України <...> стає безсумнівним плюсом порівняно з бюрократичним придушенням українського народу”; “Немає жодних підстав сподіватися на те, що порівняно бідна й відстала Україна зможе створити й утримати режим демократії. Та й сама незалежність України в імперіалістичному оточенні була би недовговічною <...>. Доки панують закони імперіалізму, доля дрібних і середніх націй залишається хиткою й ненадійною. <...> Гасло демократичної України історично запізнилося. <...> Мас воно не об’єднає. А без мас не можна звільнити та об’єднати Україну”. Третя стаття починається рішучою політичною декларацією (“... я повністю й цілком стою за підтримку українського народу в його боротьбі за національну й державну незалежність”), а завершується оптимістичними висновками: “Український революційний рух, спрямований проти бонапартистської (тобто радянської. – О. Б.) бюрократії, – прямий союзник міжнародного революційного пролетаріату. <...> Переможний революційний рух у будь-якій країні буде сигналом загибелі для Гітлера. Національно-революційний український рух – складова частина тієї могутньої революційної хвилі, яка зараз молекулярно підготовляється під корою переможної (торжествующей) реакції. Ось чому ми кажемо: Хай живе незалежна радянська Україна!”. Звернення більшовика-емігранта до цієї теми зумовлене розвитком тодішньої політичної ситуації (друга стаття датована 30 липня, остання – 5 серпня 1939 р.). Наведені тези могли зацікавити Ю. Шевельова з огляду на те, що він скептично ставився до діяльності Української революційно-демократичної партії, підтриманої Ю.Лавріненком (див. лист № 604 від 23. 3. 1948 // Слово і Час. – 2012. – № 11). Крім того, ще в березні 1948 р. наприкінці триптиху “Над озером. Баварія” (опублікований 1949 р. у збірці “Думки проти течії”) Ю. Шевельов засудив українські “ідеали провінційності” як фатальну “хворобу нетравлення” здобутків культури й висунув оригінальне гасло: “Не провінція, а світ: Україна і світ. Не Європа і не Азія, але і Європа і Азія. Отже, ще раз: Україна в світі. Не острів серед суходолів – припонтійських і тучних, але що ж з того, – а осередок двох материків” (Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Три томи. Т.1. – Харків: Фоліо, 1998. – С. 594). Можливо, що саме несподіваний перегук ідей двох емігрантів – ортодоксального більшовика і послідовного критика комуністичного тоталітаризму – зумовив цю нібито анахронічну згадку. – О. Б.

⁷ Себто до того, як редактором став Ю.Лавріненко (псевдонім – Юрій Дивнич).

Чому і нащо? Неприємно. Але “Кafka” кращий від “Камюса”¹.

Спитав би Вас, як справи паризькі, але Ви все одно не відповідаєте.

У зв'язку з невідповіданнями: моя візаві² дуже журиться за Хвильовим, якого Ви їй обіцяли для перекладання. Тепер я її засадовив за “Народного Малахія”. Говорив у “Призмі”, і там обіцяли мою статтю з уривком п'єси видрукувати. Не знаю, чи дотримуються слова. Якщо це пощастить зробити, пробуватиму просунути всього “Малахія” для видання або й на сцену.

Чи потрібні Вам ті американські газети, з яких я робив “Трагедію советських письменників”, чи можна їх викинути?

Між іншим, моя візаві хвалилася, що постійно дістає від батька багато меду. Що це моя ідея фікс годувати Вашого Миколу медом, то, привізши їй Хвильового, під'їдьте до неї, щоб висватати меду.

Поza тим у мене нічого ні нового, ні доброго. Сиджу на своєму хуторі і гризу ланцюг. Бо гавкати однаково ніяк і ні на кого.

Вітайте Марію Данилівну і малих.

По гроб жисті Ваш

ЮШ

№566

Ю. Лаєріненко – до Ю. Шереха:

23.9.1948

Дорогий Друже! Чортів бегемот ульмівський, щоб він здох тричі, поки я його не побачу. Тут був Підгайний і запевнив, що Вам вислано 50 марок уже давно. Сьогодні пошлю на Ludwigstr. 10 ще один прокльон, а як поїду, то горло переагризу. Проклята “просвіта” – матня закаляна, щоб її чорт ковтнув і не вис-ав. В понеділок заїду до Вас – і, може, як дозволять обставини Ваші німецько-мешканеві, переночую. Прошу Вас де-небудь позичити грошей на тиждень, я гарантую Вам якнайскорішу сплату спершу 50, а слідом і дальших 50 марок. Не спішіть іти диспетчером. Ваші дані для переїзду в Париж передав Маляреві. Окремо говорив про Вас із Сазонтовим. Дістати контракт – нетрудно – і Сазонтів гарантує це і для Вас. Щось Маляр питає мене про Ваші дані вже після того, як я йому передав. Боюся, щоб не загубив їх. На всякий випадок, напишіть йому на листівці Ваші дані – і пошліть на В[идавницт]во в Н[овий] Ульм.

№594

Ю. Лаєріненко – до Ю. Шереха:

Дорогий Юрку!

Вчора Микола й Леся з нагоди свята рішуче не пустили мене в дорогу – і я мусів зостатися.

Тепер покують... Залишив Вам 20 марок, а сам буду чубчити миргородських хахлів за їхню “акуратність”. Повертатимусь десь між 12 і 15 жовтнем – постараюся заїхати. Напишу про це окремою листівкою.

Ваша стаття добра і піде!

Ваш Юрій Ди[внич.]

Шкода, шкода, хотів поговорити про МУР, про Париж, про свої болячки і т.д. Пишіть мені на Ульм.

Чи не запровадити б нам літ[ературно-]мист[ецької] сторінки по газетах “УВ”, “Трибуна”, “Час” (ніби мурівські)?

28 / IX.

¹ Камю (Camus) Альбер (1913 – 1960) – французький філософ, письменник, есеїст, один із лідерів екзистенціалізму. На той час – автор повісті “Сторонній” (1942), роману “Чума” (1947), п'єси “Калігула” (1944), есею “Міф про Сізіфа” (1942), додаток до якого – стаття “Надія і абсурд у творчості Франца Кафки”. Юрій Косач згадує А. Камю у статті “Театр екзистенціалізму”, яку завершує запитанням: “Чи шляхи українського театру можуть зустрітися з шляхом екзистенціалізму?” (Арка. – 1947. – Ч.1. – С.9). – О. Б.

² Особу не встановлено.

№610

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 29.9.1948

Дорогий Юркевичу!

Одного мого знайомого – Миколу Понеділка – мама називає Обманілкою, бо він, коли скаже, що прийде, ніколи не буває. Ви маєте шанс дістати звання Обманілка другого. А справді шкода, бо дуже багато є ДО ГОВОРЕННЯ.

МУР треба витягати з калюжі. Деяко все-таки можна зробити. Треба було б про це поговорити. Цими днями розішлю листа всім членам правління з опитом, що[,] на їх думку[,] слід зробити, а після того звертатимуся до членів. Гадаю, що треба пустити в рух місцеві клітини. Ваша ідея про сторінки в газетах дуже добра, але нелегка до ПЕРЕВЕДЕННЯ.

Потім хоті[в] поговорити про УВ. Американська стаття про формування нової дивізії Галичина мене обурила ще в оригіналі, і я навіть хотів писати заперечення. Потім одна[е] вирішив, що краще замовчати. Коли читаю в УВ схвальний передрук. Ето нехорошо. З Котов[ичем] теж не все хорошо. Про всі ці речі варт було б поговорити. Писати довго і складно.

До моєї статті несподівано доріс ще розділ¹. Пересилаю його Вам. Там пара фраз буде Котовичам проти шерсти, але не викидайте. Це корисно. Щоб було видно, що це справді пізніша дописка, підпишіть під шостим розділом дату 20 вересня. Не забудьте.

Свої гроші Ви мені даремно лишали. По-перше, їх у Вас і так нема, а по-друге, це психологічно позбавлятиме Вас ґрунту в війні з касирами.

Тепер сватаються до мене знов трибунчики: не сподобалося, що я до них і носа не показав. Але ну їх к чорту. Чому кожний бере мене тільки з одного боку обрізаного. Що зробити, коли я нікуди не вміщаюся? Засновувати нову партію за порадою Котовича? Не хочу. Але і різати себе не хочу давати. Все-таки я націоналіст. Отже, не такий, як Кот[ович] або шановний Сем. Ол.² Але і не такий, як ті йолопи. Ну і куди? Все-таки в диспетчери – найкраще. На жаль, там справа щось ускладнюється [так у рукопису. – Т.Ш.] і затримується.

Ну, цей абзац із неіснуючої сповіді нікому не цікавий.

Тож чекаю Вас при поверненні. І не забудьте взяти Хвильового для перекладу. “Малахій” уже на половину готовий. Цікаво, чи що з цього вийде.

Вітайте Ваших соратників.

Ваш ергебенстор

№611

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 2.XI.48

Дорогий Юрку!

Цей лист позаплановий і непередбачений. Сталося так, що я зустрів зараз проф. Щербаківського³, і старий проговорився мені, що його підмовляють подати заяву на ліцензію на “ЛНВ”, що він уже навіть почав писати автобіографію, але ще вагається. В таких обставинах мені стає зрозуміло і стаття Марксмана в “Неділі”: обвинувачення в безбожництві і напад на “Арку”, і натяки (мені так таки не зрозумілі) про чийсь махінації з чийсь грішми... Все це атака на Щербаківського з тим, щоб потім за його спиною (а старий близький до того, щоб упасти в дитинство) робити свої справи.

Тому мені здається, що дуже треба дуже швидко дати статтю в УВ про ЛНВ з приблизно такими тезами: крамничка хоче використати довірливих професорів, яких ми дуже шануємо і т.д. для розколу літератури відповідно до вузько-партійних

¹ Ідеться про сьому частину циклу “Рахунок Європі” – “У статтю втручається життя”.

² Підгайний Семен Олександрович.

³ Щербаківський Вадим (1876 – 1957) – український історик, етнограф, археолог і мистецтвознавець. У 1945 – 1951 – професор і ректор Українського вільного університету в Мюнхені.

і навіть ще вужчих заведань, щоб за їхньою спиною друкувати свої жалюгідні писання й очорнювати людей і т.д. Можна згадати слова Маркса про те, що історія повторяється, але те, що вперше було трагедією, вдруге виступає як фарс¹, – і ми мусимо не дати спровокувати й знецінити шановану фірму старого ЛНВ.

Все це має рацію, якщо Ви це зробите швидко. Якщо заява буде вже подана, то це буде тільки рекляма для підприємства. В світлі того, що в очах читачів справа може легко набрати характеру комерційної конкуренції, мені виступати вже рішуче незручно. Але Ви можете виступити під яким-небудь найбільш ідіотичним псевдонімом. Що б Ви сказали, наприклад, про відповідь англійцеві від італійця – носія традицій старого Риму тощо? Пропоную Вам навіть прізвище: Люїджі Цівателлі.

З іншого: Чи виробили вже протест проти наклепів? Від Самчука сьогодні лист. Його прийняли дуже добре, і він страшно вдоволений. Пише, що хоче перетягати мене і Вас, якщо знайде грошодавців. Мені прислав доляр, отже вже без п'яти хвилин американський громадянин. Говорив з Марцюком: він каже, що від Гриш[ка] одержали Ваші позиції, тепер виробляють свої позиції, а тоді щойно можна буде говорити. Коли будете в М[юнхені]?

Звиняйте за стиль і зміст листа. Обидва непристойні.

Ваш ЮШ

№567

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

18. XI. 1948

Дорогий Юрку!

Ви дивуетесь – знов невмотивована мовчанка і невиконність [так у рукопису. – Т.Ш.] моя. Справа в тому, що Маруся і Леся в шпиталі (в першій ускладнення на вуха після ангіни і грипу, а в другій ангіна. Обом тепер легше). Ми з Миколою господарюємо... Отже викликаний ще минулого тижня телеграмою – я нічого не міг робити.

Все ж місцеву мітенвальдську групу МУР-у організував. Ігор [Костецький] – керівник. Робота вже йде, спільно з літер[атурно]-мист[ецьким] клубом. Протест проти цькування я таки напишу – і то навіть може сьогодні. До речі, в Канаді є люди, що називають Багрянотою комуністом. Прикладів можна навести чимало.

Цього року зо мною трапилося майже подібне до Вашого [нерозбірливе слово. – Т.Ш.], знепритомнівши, я впав не на вулиці, а в кімнаті в шпиталі під час відвідин дружини. Наслідків фізичних жадних. Але зате ця обставина і хвороба в родині [нерозбірливе сленгове слово в лапках. – Т.Ш.] мене: я кидаю “У.В.” і осідаю остаточно в Мітенвальді. Невірно, що Марцюк зрештою [закінчення листа відсутнє. – Т.Ш.]

¹ На початку памфлету “Вісімнадцяте брюмера Луї Бонапарта” (1852) ця думка виглядає так: “Гегель зазначає десь, що всі великі всесвітньо-історичні події й особистості повторюються, так би мовити, двічі. Він забув додати: перший раз у вигляді трагедії, удруге у вигляді фарсу”. К. Маркс порівнював події Великої французької революції кінця XVIII ст., які завершилися контрреволюційним переворотом Наполеона Бонапарта 9 листопада (18 брюмера за революційним календарем) 1799 р. (“трагедією”, котра повторила утвердження імператорської влади Цезаря й Августа у стародавньому Римі), і події 1848–1851 рр., які призвели до “фарсу” – захоплення влади Луї Наполеоном Бонапартом (Наполеоном III). Маркс підсумовує це зіставлення словами: “І та ж сама карикатура в обставинах, які супроводжують друге видання вісімнадцятого брюмера!”. Далі він говорить про тяжіння традицій минулого над умами живих, зокрема запозичення постатей і досвіду античності для обґрунтування ідеалу новочасних буржуазних діячів, і про появу “старого Наполеона в карикатурному вигляді, <...> яким він має виглядати в середині XIX століття” (Маркс К., Енгельс Ф. Сочинения. – 2-е изд. – М., 1957. – Т. 8. – С. 119-121). – О. Б.

№568

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

24.XI.1948

Дорогий Юрку!

На превеликий жаль, не маю ніякої змоги приїхати сьогодні на засідання правління. Думаю, що Ви зуміли провести засідання і втрюх. Я написав Шлемкевичу, щоб він подумав про бодай 50 марок місячно для МУР-у від ресорту¹ преси й інформації УНРади. Там уже деякі гроші зібралися. Думаю, що він зуміє це зробити, бо змога, безумовно, є.

Ваша ідея спільного виступу з гірняківцями дуже вдала і Гірняк її радо приймає. Мітенвальдська група МУР-у вже працює. Цього тижня слухаємо доповідь Й. Гірняка “Підсумки трьохрічної роботи Студії”. Далі доповіді три інших і звичайні творчі вечори (з лабораторної праці учасників). До “УВ” прошу Вас все-таки писати. Зокрема підсумки літературні 1948 р. – якщо не “Литературные мечтания”, то бодай “Калинові мости”². А також і всяку всячину. Вийшли ж і нові книги. Не забувайте, що Ви не менше критик, як і лінгвіст. Це факт – “шановний добродію!” Тим більше, що Гришка я таки загніздив в “УВ” – і він тепер там сидить (не знаю чи надовго). Чи бачитеся Ви з Марцюком. Агітуйте його, щоб зі своєю групою приставав до УРДП та брався за видавництво – це наш з Вами спільний інтерес. Передайте йому, що ми УГВР визнаємо і будемо їх вважати нашою там делегацією.

Як Ваші матеріальні та інші справи? Чи одержали іще що з “УВ”? Там Вам за “Рахунок Європі” вийшло 25 м[арок] (трохи менше, ніж я Вам казав – бо господарні суми потерпіли загальне скорочення). Вітаю Маму. Ваш Юрій Ди[внич].

Лист без номера, з приватного родинного архіву Л.Лавріненко

Ю.Шерех – до Ю.Лавріненка:

Дорогий Юркевичу!

Звичайно, якщо Ви дійшли до мого репертуару, то плюньте на все і відпочивайте. Особисто я навіть трошки вдоволений, бо почуваю себе перед Вами винним: обіцяв робити всякі речі для УВ і, захопившись мовознавчими справами, нічого не зробив.

Чекаю Вас у середу, а після засідання підемо на доповідь Шлемкевича для “еліти”.

Вітайте М.Д.

Ваш ЮШ.

22.XI.48.

Лист без номера, з приватного родинного архіву Л. Лавріненко

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 25.XI.48

Дорогий Юрку!

Справи мої погані, бо я лишився без машинки. А я вже звик до неї, як до продовження руки.

Засідання вчора не відбулося, бо Кравців не зволило з’явитися і навіть нічого не написав. Буду писати йому грізного листа. Коли ж Ви тепер будете в Мюнхені?

Бачу, що Ви тягнетеся до “УВ”, як п’яниця до чарки. Тож посилаю Вам статтю про “День гніву”, але з умовою: перший розділ не дробити, другий – по змозі дати разом, а якщо рішуче не можна, то не більше, як на дві частини. Якщо не сподобається, – поверніть, я нічого не матиму. Бо з машинкою в мене зникло й надхнення...

Матеріальні справи мої покращали, бо з ун[іверсите]ту дістаю 115 марок (Ватикан!!!), отже на 45 уже можна прожити. Хоч і не надто гоїно. З “УВ”, звісно, нічого не діставав. Якщо Ви туди не поїдете, то певний, що й не дістану.

¹ Очевидно, від польського “resorta” – відділ.

² Вислів “на калиновім мості” означає “на переломному етапі життя”; “калиновий міст” у фольклорі символізує молодість, а також одруження. Про шлюбну семантику слова *калина* див.: *Словарь української мови.* – К., 1908. – Т. 2. – С. 210. Вислів “Литературные мечтания” Ю.Лавріненко, вірогідно, запозичив у самого Ю. Шереха. Докладніше див. примітку до листа № 608 від 6.7.48 р. (*Слово і Час.* – 2012. – № 11). – О.Б.

Щодо мовознавства й критики не маєте рації. З мовознавства я маю надію видати три книжки, критика обіцяє тільки газетні можливості. Хіба ж можна вагатись між книжкою і газетою? Дайте мені змогу видати книжку з критики, – буду зацікавлюватися критикою. Річ проста.

З загнузданням Гришка вітаю. Він добре пише. Але з зовнішньо-політичною лінією “УВ” рішуче не згодний. Американська політика дурна, як завжди. Де Голль – це ми у Франції. Ставку ставити на Америку нам не можна при жодних умовах. Я за Баварію, як і французи (хоч вона нас вижене), а не за велику Німеччину. Німеччина нам такий же ворог, як і Росія. Подивіться, як німці тепер відбудовують. Це страшний народ. Не треба бачити на віддалі 5 хвилин. Це все Вам – теми для надуми і полемічні шпальти. Та чорт з ними, тими дипломатами...

Сподіваюсь, що діти вже здорові.

Привіт М[арії] Д[анілівні].

Ваш ЮШ

№570

Ю. Лаверіненко – до Ю. Шереха

8.XII.1948 Мітенвальд.

Дорогий Юрку!

З дипломатичних міркувань – серію статей про літ[ературні] твори 1948 р. – починаю зі статті про “Ост”¹, яку на моє замовлення спішно написав Кошелівець, другою йде статейка про 3 драм[атичні] повісті Ів. Багряного (бо хочу з ним діяти і жити мирно). Третьою піде Ваша стаття. Стаття про “Ост” уже в редакції – отже затримки довгої не буде. Прошу Вас не сердитись на таку мою “політику”, яку, думаю, Вам не трудно зрозуміти і оправдати. 10.XII – в п’ятницю їду до Авґсбурґу й Ульму. Власне мені треба їхати 11.XII, але хочу “переночувати” з Вами, щоб обговорити з Вами деякі справи. Не ручусь, що буду конче, але конче постараяюсь [підкр. Ю.Лаверіненка. – Т.Ш.] і тому прошу Вас на всякий випадок зарезервувати вечір 10.XII для мене. 99% за те, що я буду у Вас 10.XII увечері на Ortnitstr... Прошу Вас, як встигнете, поговорити при нагоді з Миколою Глобенком – чи згоден він піти до редакції УВ на ту саму посаду, що мав в УТ. Бо В. Гришко вже лікує серце в шпиталі в Мітенвальді. Тисну Вашу руку. Ваш Юрко.

№571

Ю. Лаверіненко – до Ю. Шереха

9.XII.1948

Поїзд Мітенвальд-Мюнхен

Дорогий Друже!

Як і завжди, так і тепер, мені в останню хвилину переіначує щось запланований час зустрічі з Вами. Мусів, за терміновим викликом, виїхати на день раніше – просто до Ульму – і тому завтра у Вас не буду. Вертатимусь в понеділок (орієнтовно) – і постараяюсь у Вас переночувати. До того часу постарайтесь забрати в Вашої милої сусідки І том Хвильового.

До скорого побачення.

Ваш Юрко

№572

Ю. Лаверіненко – до Ю. Шереха

27.XII.1948

Мітенвальд

Дорогий Юріус!

Вся наша відчайдушна домашня чвірка – на чолі з Лесею і Микольцею – шле Вам і Вашій мамі новорічні і різдвяні поздоровлення.

¹“Ост” – незакінчена трилогія У. Самчука. Ідеться про її першу частину – “Морозів хутір” (1948).

Ми щиро шкодуємо, що не разом зустрічаємо Новий Рік. 31.XII збирається в Мітенвальді невеличка, але досить чесна кумпанійка: Оленський, Рудко, Косач, Багрянний, Гірняк, Блакитний, Кошелівець – і було добре, якби Ви зробили чудо і приїхали 31.XII до нас.

Можливо, що на другий день (якби Ви захотіли) – влаштували б Вашу доповідь “Літ. підсумки 1948 року” – чи щось подібне... і таким чином заробили б собі на дорогу.

Було б знаменито, якби ці “літературні мрії” (про зустріч нового року) стали не літературною, а справжньою дійсністю.

В новорічному числі, очевидно, появиться моя стаття “Проти кого б’є на сполох Д. Донцов?”. Дав за Вас здачі, рубнувши з плеча коротким, але чітким ударом – і тепер матиму нових “друзів”. Але хто йде в ліс – вовків не боїться. А ми вже давно в тому лісі.

Мої домашні справи не ліпшають. У Марусі ускладнення перейшло на ноги. Очевидно доведеться вирізувати їй залозки в горлі (гланди) – тобто на пару тижнів їхати в Гармш на операцію. Микола далі кашляє.

Порадьте мені, хто написав би статтю про 4 томи “Діти чумацького шляху”¹. Чи надіслали Вам обіцяні гроші, а чи ні (з Ульму)? Пишіть частіше.

Ваші Юрко і же с нім.

№612

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Мюнхен, 3. I. 49.

Дорогий Юркевичу,

Наші найкращі побажання на свята і новий рік.

Запрошення Вашого не використаю, спасибі. По-перше, нема грошей, по-друге, не хочу бачити таборових людей, набридло все на світі. Волю сидіти наодинці із своєю машинкою.

Замість різдвяного подарунку посилаю Вам новий і коротенький еляборат² Юрського³. Якщо він не надто розходиться з партійними директивами і, головне, не образить Ромашка, якого я ображати ніяк не хочу, бо, навпаки, дуже його заочно люблю, то вмістіть його у Вашому хвальному оргАні [так у рукопису. – Т. Ш.].

Був Кравців, і ми умовилися засідати в понеділок 17 січня о 2-3 год. дня на старому місці. Конче треба, щоб Ви були, бо дуже важливі справи. А якщо так само конче не можете, то тоді вже мусите в середу 26, але тоді напишіть про це негайно не тільки мені, а і Кравцеву (Регенсбург, Гангоферзідлунг, Кооператив Пласт), і Бажанському (Ашаффенбург, Лягарде). Краще все-таки 17.

Стаття про Донцова добра, але дві неприємні дрібниці: “ми” і “помилки Шереха” пахнуть постановами червневого пленуму якогось ЦК. Чи не краще “я” або “східняки” і “хоч і не в усьому можна погодитися з Шерехом”. Партизуєтеся,

¹“Діти Чумацького Шляху” (1942 – 1946) – роман Докії Гуменної, у якому йдеться про українське життя перших трьох десятиріч ХХ ст. Прототипами багатьох персонажів стали українські письменники: під власними іменами фігурують М. Хвильовий, С. Пилипенко, М. Зеров, Д. Загул. Під доволі прозорими псевдонімами виведені: Іван Ле (у романі – Ре), Г. Косинка (Василько), Я. Качура (Танцюра), І. Кулик (Шуліка), О.Корнійчук (Микитчук), Б. Антоненко-Давидович (Головач) та ін. Ю. Шерех відгукнувся про твір так: він “становить собою велику культурну цінність, як з погляду мистецького, так і з погляду мемуарно-історичного. Роман змальовує наступ большевизму на український народ... <...> Процес розкладу українського побуту, культури, родини тощо подано надзвичайно переконливо” (Цит. за: *Погрібний А. Повернення Докії Гуменної // Гуменна Д. Діти Чумацького Шляху*. – К.: Укр. центр духовної культури, 1998. – С. 6). У розвідці “Українська еміграційна література в Європі 1945 – 1949” (1949 – 1953) Ю. Шерех зазначав: “Однаке головна мистецька вартість роману лежить у змалюванні тих персонажів роману – Тараса Сарголі і його матері, – в яких показано етичну вищість української людини супроти системи. Яка цю людину душить, супроти діячів цієї системи. Тарас і його мати – не борці. Це люди зосередженого внутрішнього життя, люди великої внутрішньої правди, люди великої і чистої любові і людяности. Атмосфера чистоти і навіть своєрідної святости овіває їх. <...> ...в них – запорука відродження і місії українського народу” (*Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Три томи. Т.1.* – Харків: Фоліо, 1998. – С. 218). – О.Б.

²Праця, розробка.

³Один із псевдонімів Ю. Шереха.

голубчику. Зате стаття Кошелівця про “Ост” жахлива. Тільки дописати, що Самчук – куркульський письменник і друкувати в “Радянській Україні”. Навіть ще гірше, бо крізь совєтчину проглядають кафкiянські рiжки, а що ж може бути огиднiшого, як сумiш совєтччини з кафкiянством? І протиприроднiшого? Тепер пишу статтю про “Ост”, де нападаю на два фронти: проти донцовщини і проти комплексу статті Кошелівця. І як може розумна людина прочитати роман і просто не побачити, про що він написаний, а натомість галасувати: подайте мені парткомiтет, чи то пак революцію.

Справа із статтею про “Дiти Чумацького шляху”, здається, безнадiйна. Я свого часу шукав для “Арки” і з трудом знайшов Коровицького. Я тепер подав до видавництва меморандум, щоб видали шосте число “Арки” як останнє і чекаю відповіді. Якщо відповідь буде негативна, то зможу Вам передати статтю Коровицького, коли погодиться сам автор.

Грошей з Ульму поки що не було.

На прощання спеціально побажання М. Д., щоб не хворіла.

Смачної свинини.

Ваш

Лист без номера, з приватного родинного архiву Л. Лаврiненко
Ю. Шерех – до Ю. Лаврiненка:

Мюнхен, 9. I. 49

Дорогий Юрку, не знаючи, де Ви є, цю скаргу (бо пече) посилаю одразу по обидві Ваші адреси. Річ у тім, що мені не тільки не прислали грошей, а і газети (різдвяної). Припускаю, що в зв'язку з новим роком мене знов викреслили. Тож прошу я Вас зробити так, щоб мені знов висилали газету, з прогаяним числом (числами?) включно. А про гроші вже мовчу.

Ваш ЮШерех

№581

Ю. Лаврiненко – до Ю. Шереха [лист на бланку газети “Українські Вісті. – Т. Ш.]:
New-Ult, 12. I. 1949

Дорогий Юріусу!

Прикрі помилки з висилкою газети і закономірна неакуратність п. Маляра щодо його власних обіцянок вже направлені. Думаю, що гроші Ви одержите поперед цього листа. В експедиції довідався, що газета Вам висилається.

Зате з Вашою зак-пол. [так у рукопису, розкрити не вдалося. – Т. Ш.] статтею сталася непоправна річ: вона пропала на пошті між Міттенвальдом і Ульмом. Можливо, вона ще прийде, але шкода давати їй старіти і тому дуже прошу Вас, коли маєте в себе копію, негайно вислати її нам. Одночасно з цією статтею пропали також поправки до Вашої попередньої статті, які були вкладені в той самий конверт. Тому прошу їх теж надіслати, бо вони справді “драстичні”. Прошу Вас повідомити мене на Міттенвальд, чи Ви одержали гонорар і чи одержуєте газету, а статтю і поправки надсилайте безпосередньо на редакцію. Ваш останній лист мене здивував, але про це поговоримо при першій зустрічі, яку надіюсь мати з Вами, якщо [не] в цей четвер увечері, то 17-го ц. м. на засіданні Правління МУР'у.

Прошу Вас приготувати для мене “Донцов контра МУР”, бо друге число “Сучасника” комплектується на повному ходу¹. Це має бути капітальний розрахунок з Донцовим і галицьким націоналізмом, бо, крім Вашої статті, іде “Донців і Липинський” Рудка та моя “До нового типу української людини”. Все, що можете дати нам до “УВ”, чекаємо від Вас з нетерплячкою. Можете надсилати мені на Міттенвальд – бо остання неточність пошти зв'язана тільки з тим, що я не встиг наліпити на конверт марку, чого обіцяю більш не робити.

Ваш Юрко.

¹ Друге число “Сучасника” друком не вийшло.

Лист без номера, з приватного родинного архіву Л. Лавріненко

Ю. Шерех – до Ю. Лавріненка:

Юрку!

Ви таки свин. Проморочили голову Кравцеву й мені і не з'явилися.

Ми перенесли засідання на понеділок 24. І о 2 год. дня у Л.М. [розшифрувати не вдалося. – Т. Ш.].

Конче приїжджайте. ДД [“Донцов – контра МУР”. – Т. Ш.] Вас чекає готовий. Увечорі можемо піти до театру на німецького “Слугу двох панів”. Я навіть був узяв квиток, але, знаючи Вашу вдачу, не наважився ризикувати 5 марками. Поза всім маю дуже важливі розмови.

Вітайте М. Д.

Ваш ЮШ

15. І. 49

№580

Ю. Лавріненко – до Ю. Шереха:

18.1.1949, Мітенвальд.

Дорогий Юрку!

До мого безгрошів'я додалося захворювання (після дороги) на шлунок – і я не зміг приїхати. Тепер прошу мені не поставити те в провину і написати – про що була мова на правлінні і які “запали” рішення.

Так само мене цікавить, чи одержали Ви нарешті той злощасний, обіцяний Маляром на 5.1 ц. р. гонорар.

Беруся з усіх сил до формування “Сучасника” №2 – і прошу Вашої участі та допомоги. Ваш “Донцов – контра МУР” – це 25%, але Ви могли б допомогти оформити ще деякі речі, зокрема розділ нотаток, хроніки і бібліографії. Все це оплачується не тільки матеріально, а й морально. Я думаю, що на титульній сторінці треба зазначити щось таке: це число складене й зрадаговане за найближчої участі (і далі по абетці): Дивнич, Рудко, Шерех і ще там хто буде. Тому, прошу Вас, якщо Ваша ласка, подумати над числом взагалі. Треба посилити розділ “Нотатки, хроніка, бібліографія”, а також забезпечити “По свіжих і старих слідах”.

Отже, зміст поки що намічається такий:

1. Дивнич. До нового типу української людини.

2. Шерех. Донцов – контра МУР.

3. Р. Лісовий. Липинський і Донцов.

4. проф. Є. Головінський. Змагання двох систем (економічні підсумки).

5. Б. Крупницький. В гостях у Орлика.

6. Огляди: 1) укр[аїнські] арх[іви] за 30 років. Є. Блакитний

2) Укр. повоснна літ-ра (емігр[аційна] і підсов[єтська])

3) Міжнародній – А. Ромашко.

4) Російське життя – В. Гришко.

5) Мистецький образ світу. Костецький і т. д. Хто зробив би літературний огляд?

Чекаю Ваших порад. ЮрДи[внич].

Ганна Черінь видає свою збірку поезій. Я її читав – і, попри деякі наївності збірки, вважав за потрібне дати їй дозвіл на марку МУР-у. Чи Ви не заперечуєте і не вилаєте мене за це?

Дуже прошу Вас уступити статтю Коровицького п[р]о Д. Гуменну (бо навряд чи №6 “Арки” видадуть). А якщо “Арка” шоста таки виходить, то напишіть мені, щоб я не чекав.

Ваш Юрд

Підготовка й коментарі Тетяни Шестопаолової та Олександра Брайка
(Продовження в наступному номері)

Отримано 25 серпня 2012 р.

м. Луганськ